

TŰNŐDÉSEK 2001 ŐSZÉN

„Sokat szenvedtél életedben, nyugodjál most csendesen háborítatlanul” – olvasom a losonci köztemető egyik földön heverő obeliszkdarabján. Nem tudom, hogy hogyan élte át az elhunyt lelke sírköve zuhanásának hangjait, inkább csak sejtem, hogy bizonyára sírt és elszomorodott. Azt sem igen vigasztalhatja, hogy nincs egyedül, sőt inkább szerencsés. Sírköve még megvan, nem vitték el, nem adták el, nem törték darabokra. Mellette a borostyán takarója egy másik sírkövet takar, egy kicsit odébb egy obeliszkdarab félig a sétányon hever. Az Andrejcsák család sírhelye védett műemlék, pénz is akadt a rendbetételére, a többi családi kriptá nagy része kifosztott. A kevés épen maradt kriptá közül ez egyiknek az ajtaján a temetőgondnokság üzenete függ. *„Kérjük, hogy család tagjai jelentkezzenek a temetőgondnokságán, ellenkező esetben a sírhelyet 2000. november 15-i időponttal felszámoljuk.”* Amit nem tettek meg a vandálok, vállalja a gondnokság – mondhatnánk. A református temető garázssor mögé utalt sírboltjaiban emberi csontok, koporsómaradványok, sírtáblák hevernek szanaszét. Egyik ott jártamkor az egyikben éppen a nagydolgát végezte valaki, itt és a másik(ok)ban szabályos alvóhelyek vannak a koporsók helyett. Hontalanok otthonai! A Ráday-kriptá még ellenállt, ez védett műemlék. Fölötte nem messze, a gesztenyefák lombjai alatt egykori magyar családok sírjain újra temetkeznek. A köztemetőben már évtizedekkel ezelőtt megkezdték ezt. Pusztuló sírok, pusztuló múlt, fogyó magyarok. Voltak akik reménykedtek abban, hogy a népszámlálás Losoncon több magyart mutat majd ki. A pesszimizistáknak lett igazuk.

Losonci temetők. Helyi történelmünk utolsó nyilvános emlékei. Az elérhető adatok szerint a legrégebbi sírhelyek a református templomban, és a közvetlen környezetében voltak. A város 1849-es felégetése után, a templomban lévő kriptából, 1851-ben egy igen értékes, jelenleg a Magyar Nemzeti Múzeumban lévő aranylelet került elő. Az elhunyt személyét, a kincs eredetét nem sikerült egyértelműen megállapítani, vannak azonban, akik úgy tartják, hogy Balassi kedvese fekszik itt. A *Losoncz és Vidéke* 1885. április 5-i száma arról tudósított, hogy – a „Losonczy műmalom” területén, az odavezető vasúti vágányok szélesítésekor a *„munkások alig egy méternyi mélységben kőfal által kerített üregre bukkantak, melynek közepén egymás mellett két urna jött*

napfényre egy nagyobb és egy kisebb, mindkettő tojásdad alakú, igen porhanyó, a legprimitívebb minőségben fekete anyagból készültek, fedél nélküliek, tartalmuk rétegenként: föld, sűrűs színezetű kondenzált anyag, durva szénpor, legalul pedig emberi csontok, melyek között a hosszú csontok vannak legnagyobb számban jelen. Csodálatos! Hogy még most is épek, a törés végein szálkásosak”. A névtelen szerző szerint „a hullaégetés” korszakában itt élt lakosok használták temetőnek a területet. Az első köztemető a mostani városközpontban, a jelenlegi református paplak és a Herz u. közötti területen lehetett, ahol szinte minden ház építésekor csontok és sírok kerültek elő. Legutóbb a 90-es évek elején a református paplak melletti ház alapjainak ásásakor. Tulajdonosa elmondta, hogy a leletet azonnal bejelentette a losonci Nógrádi Múzeumnak, de ők nem mutatnak különösebb érdeklődést iránta – így folytatták az építkezést.

Losonci temetők. Sétálok a sétányokon és sírok között. Jegyzetfüzeteimből több, mint háromezer sírhely felirata üzen. Csak három év telt el azóta, hogy az elsőt lejegyeztem, de bizony akad, ami már csak itt olvasható.

Sétálok. Tűnődöm a sétányok csöndjében, a fák csendesen susogó lombjai alatt. Gondolataimban lebegnek a sírfeliratok üzenetei. Mesélnek, emberekről, polgárokról. Losonc előkelőségeiről, egyszerű lakóiról. Reformátusokról, evangélikusokról, zsidókról, katolikusokról. Magyarokról, szlovákokról, németekről, csehekről. Családokról, irodalmárokról, honvédekről, tanárokról, politikusokról, iparosokról, polgárokról. Elődeinkről, tetteikről.

„*Vis scire viator/dormitu te vigilet lapidali mole sub ista Paulus De Rada stirpis bonos et amor. Quis, quantus fuerit scit panno. Nec extera nescit Natio, testantur scripta nec acta tacent. Regio, religio iunctim sociataque virtus amissum deflet saucia quaeque virum. I nunc, vive memor cinerum vitaeque fugaci condole et ut possis vivere, disce mori!*”. „*Vajb tudod-e vándor, Kicsoda alszik e kő alján, virrasztva feletted? Ráday Pál, ki e név dísz, virága vala. Kicsoda, mekkora volt, Pannonia tudja, s a külföld Népe is; elmondják művei, tettei mind. A Haza és Egyház, s velök egyben a Férfi-erények Könnyet hullatnak ily java-férfi felett. Menj most s e bantról gondold, mily röpké az élet. Gyászolj, s hogy jól töltsd éltedet balni tanulj.*” – állít meg a Ráday-kripta homokkőbe vésett porladó, majdnem olvashatatlan felirata. Történelmi búcsújáró hely ez, sokan látogatják, diákok, történészek, érdeklődők. Gondolataimban feltűnik Ráday Pál és családja, előttem az egykori Kubinyi tér rajta a Sárkány vendéglő. A diákok kedvenc helye, a kultúra találkozóhelye. Követem Ráday Gedeon és Vörösmarty Mihály losonci látogatását. 1840. március 24-ét írtak akkor. Nem sejtik hogy 8 évvel később ugyanezen a napon hó hullik és csatazaj zajlik ugyanitt. Győzelmes csata. A Casinó Club és a Kubinyi család meghívására Gaál József társaságában érkeztek a városba. A Gyürki Franciska (Kubinyi Ferenc felesége) által irányított szín-

játszó csoport Gaál József *Peleskei nótárius* c. színdarabját mutatta be. Bevétele a Pesti Magyar Színház támogatására ajánlották fel. Csaknem ötven évvel azelőtt ugyanitt, e téren állította fel színpadát az első magyar színtársulat. Ők ugyan teljesen csődbe mentek, szinte minden vagyonukat elvesztették, de az eszme nyert, a színház elindult hódító útjára, hogy kimondja, azt, amit ki kell mondani, hogy vidítson és elgondolkoztasson, hogy üzenjen, hogy megossza az örömet, bánatot, a véleményeket.

Tekintetes Fatavich István a „...*házának 's az emberiségnek élt Született, 3ik novemberbe 1778ba Meghalt 19ik májusba 1845be*”. A losonci Casinó Club (1833) alapító tagja, annak első elnöke, az 1831. április 28-án megalakult Nógrádi Nemzeti Intézet 1832-ben megválasztott elnöke. A város központjában, egykori házát, a Corso kávéházat, Losonc egyik legszebb épületét barbár elvtársak parancsaira darukra emelt vasgömbökkel verték szét. Még emlékszem rá, gyermekként álltam ott s néztem a „munkát”. A kommunista városépítés parkolót „épített” helyére. Volt egy épület! Még ma is a fülemben cseng a hulló kövek zengése. Ifjúkori emlékeim könyvtára, itt találkoztam először a könyv adta áhítattal. Hatalmas ablakok, díszes belső részek. Emlékszem, mily megtisztelést éreztem akkor, amikor falépcsőjén először mehettem fel, a félemeleti szakkönyvtárba. Nem is olyan régen születtek álmok és tervek, hogy újraépül. Sajnos azok is maradtak.

Honvédsír. „*Itt nyugszik Debrődi János szül. 1819ik évben Borsod megye Emőd községeiben – mint honvédbuszárr őrmester. Múlt ki hősbőlállal. Az ellen golyója által 1849 Márczius 24-én Losoncz város belterén. Áldás lengjen hamvai felett*” A golyó a Sárkány vendéglő ablakából érkezett. A Fekete Sas gyógyszerár előtt érte testét. Hős lett, s a város tisztelettel adózott emlékei és társai előtt. Honvédemlékmű. A losonci 1849. március 24-i csata emlékére állították fel 1877. március 24-én a Kubinyi téren. Feliratai kis történelmi leckék: „*Losonczon 1849. Marczius 24-én Beniczky Lajos honvédőrnagy vezénylete alatt 350 gyalog- és 33. honvéd buszárr egy erős zászlóalj s gyalogság és egy osztály dzsidás ellen diadallal vívott csata emlékére*”

„*Csak törpe nép felejthet ős nagyságot. Csak elfajult kor hőselődöket. A lelkes eljár ősi sírlakához. S gyűjt régi fénynél új szövétneket*”

„*Debrődi János született 1829. évben Borsod megye Emőd községében, mint honvédbuszárr őrmester múlt ki hősbőlállal az ellen golyója által 1849. Marczius 24-én Losoncz város belterén*” Március idusát sokáig itt ünnepelte Losonc városa. Itt hangzottak el szebbnél szebb szónoklatok, ünnepi műsorok, fáklyás felvonulások. Szerepét azután a Kossuth-szobor vette át, 1919 után a sorsára maradt, 1945 körül már szükségtelenné. Eltakarították.

A köztemető kerítésének közelében félig már földbe került címeres sírkő. Losonc 1849-es elpusztításának emléke. A városban tartózkodó gerillák által megölt és eltemetett orosz tisztet és katonákat Grabbe tábornok parancsára a kiválasztott lakosoknak pusztá kezükkel kellett kihantolni, megmosni, hogy azután újra temessék őket. Losonc. 1849. augusztus 7–9. Orosz bosszú. A Kubinyi téren, a templomok előtt berendezések, bútorok máglyája ég, az utcákban a fáklyától meggyújtott házak. Menekülő lakosok, a pusztítás örömetől megrészegeedett katonák örömujjongásai. Majd csend, a lakosok megalázó kárpótlása és újra csend. Romba döntött templomok, a Vigadó, a Sárkány vendéglő, házak épületek, reménytelenség. A Kubinyi család tagjai! A hamu alól pusztá kézzel mentik gyűjteményeik darabjait. Madártojások, az ipolytarnóci megkövesedett fa darabja, egy óriási könyvtár, régészeti leletek, dokumentumok, értékek. Vahot Imre odaadó segítése, az ország részvéte. A Phoenix madár példamutatása: Élni kell, hinni és remélni, ha kell a saját vérünkből táplálkozva. Hinni a jövőben a legreménytelenebb helyzetben is. Losonc újjászületett, s mint a mesében a királyleány minden részében százszor szebb és erősebb lett. Addig, amíg a világok első háborúja újra térdre nem kényszerítette.

Csordás József fekete obeliszkjén már nincs ott az arcképe. Letépték, ellopták. Sírkövei a losonci temetőben, szobrai, díszítései a város épületeinek ormain még láthatóak. Az egyik szoborcsoportja női alakját, az egyik internetes honlap a város legszebb keblű hölgyének nevezte. Igaza van, valóban csodálatos alkotás! Szerencsésebb, mint a losonci Kossuth-szobor, melynek elkészítésével először őt bízta meg az előkészítő bizottság. A sors nem adta meg neki a lehetőséget arra, befejezhesse. Hatalmas ünnepség keretében 1910-ben Holló Barnabás alkotását avatták fel. Azért, hogy 1919. január 3-án éjszaka a várost elfoglaló cseh katonák kötelet dobva a nyakára lerántsák, s végigvonszolják a város főutcáján. Megfosszák kardjától, lefejezzék és földbe ássák. Az egykori laktanya területén rejtőzködött évtizedeken keresztül. Mikor újra megláthatta a napvilágot már túl voltunk a „bársonyos forradalom” napjain. Kiásták! Szerencséjére magyarlelkületű embert hívtak hozzá, s az a beolvasztás helyett titkos helyre vitte, melyet csak néhány közeli, bensőséges barátjának árult el. Ma sincs Losoncon, fej nélkül várja, hogy fejet kapjon, s újra láthatóvá váljon. Szükség lesz eszmeiségére.

A Szilassyak sírkertje. Ápolt, de sűrű bozót veszi körül. Az ősök oszlopát *„Igaz fiú tiszteletnek házassági híve szeretetének atyai jó indu lattyánok, állandó emlékezetér(e) állíttatta... jo. szilassi és pilisi Szilassy József 1829. eszt.”* Szilassy (szilasi és pilisi) József (Losonc-Tugár, 1755. márc. 8–1837 júl. 2.) koronaőr majd országbáró. Egész életében hűen szolgálta a református egyházat.

1810-től egészen a haláláig a dunántúli ev. ref. egyházkerület főgondnoka is volt. Dr. Szilassy Béla. (1881. Budapest, 1962.12.16, Peking) Losonci földbirtokos, politikus. Édesapja, Aladár a dunamelléki egyházkerület főgondnoka volt. A Csehszlovák Köztársaság ideje alatt háromszor került vizsgálati fogságba. Az Egyesült Magyar Párt alapító tagja és ügyvezető elnöke. 1938 decemberében országgyűlési képviselővé választották és a felvidéki minisztérium államtitkára lett. Mindvégig kitartott nemzete és magyarsága mellett. Ifj. dr. Szilassy Aladár volt a magyarországi cserkészmozgalom elindítója, s ő kezdeményezte a Keresztény Ifjúsági Egyesület létrehozását is. Nemes tevékenységének korai halála vetett véget. A Scherer Lajos vezette egykori országos hírű losonci cserkészcsapatnak, a *Mi lapunk*nak csak történelmi emléke van. Losoncon ma nincs magyar lap, sem cserkészlet!

A Szígyártó család kriptájának oldalán lyuk tátong. A „kincs(?)” vadászoknak ellenállt az ajtó, de a fal nem. Nem adtak magyarázatot azok, akik a sírtáblákat kitepték. Szígyártó Sámuel végrendeletében minden vagyonát az egyháza és a városra hagyta. Szerény tisztelet az, hogy családi címere a Kubinyi, Zichy, Balassa, Forgách, Madách, Szilassy család címere társaságában felkerült a felújított Vigadó külső és színháztermének belső falára. A Református Teológiának is otthont adó házát néhány éve bontották le. Akkor volt egy ígéret arra, hogy a helyére került épület, bank falára felkerül egy emléktábla! Még nem készült el! A Teológia atyja, szellemi vezetője Sörös Béla lelkészek társaságában nyugszik: *Neved betűiről Az idő lemossa az aranyat: de amit nem erővel és hatalommal, hanem az Úr lelke által cselekedtél az Ő dicsőségére, örökké megmarad!* – olvasom a feliratot. Az idő azonban nemcsak a betűkről mosta és mossa le az aranyat.

Winkler Jenő. Sírján csak a neve és dátumok. Keze s lelke munkával készült a holocaust emlékmű. A néki nyughelyet adó református temető alatti utcatorokból lassan eltűnnek az egykori zsidó gettót idéző épületek. 1944-ben alig négy hónap alatt, mintegy háromezer zsidó került vagonokba és táborokba. Csak egy százalékkuk tért vissza, majd többségük ment külföldre. A 18. század elején a Szilassy család adott védelmet a Losonc-Tugáron letelepedni szándékozó zsidóknak. Az általuk is létrehozott losonci zsidó hitközség egykor a legnagyobbak közé tartozott. Ma csecsemőstül, aggkorostul is alig 50-en vannak. Férfiak híján temetni sem tudnak. Igaz, lassan nincs is kit.

Azt várnám, hogy Bazovszky Lajos (Nógrád megye első Csehszlovák zsupánja) sírja búcsújáró hely lesz, de nem az! Akkor Prágából ezt üzenté a losonciaknak „... úgy ő, mint az elnökelete alatt működő Szlovák Nemzeti Tanács a Cseh-Szlovák megoldás mellett van, ami azt jelenti, hogy Magyarországtól elszakadva a

Cseh-Szlovák államhoz való tartozandóság kimondását kívánják, ami szerinte különben is befejezett tény, melyen változtatni már nem lehet...” Újsághír: „Az utcán plakátok adják tudomására a lakosoknak, hogy az új demarkációs vonal alapján Losoncot katonaság fogja megszállni. Mit tegyünk? A magyar kormány batározott utasításai szerint az eseményeket megnyugrással kell fogadni, ellenállást kifejtteni nem szabad... mindaddig, amíg nincs végleges döntés a megszállás csak politikai demonstráció jellegű, melyet az entente a győzelem jogán rendelt el. Nyíltan és bátran kifejezést adhatnak azon óhajuknak, hogy a jövőben is a Magyar Népköztársasághoz akarnak tartozni. Bazovszky Lajos nyugtató szavai „...ismételten kijelentette a megszállás békés szándékú, üldözésnek senki sem nemzetiségi, sem felekezeti okból kitéve nem lesz.” „Nincs jogunk Bazovszky kijelentésének öszintességében kételkedni, sőt éppen az ő egyéniségét kell az igazságosság és méltányosság garanciájának tekinteni ... a helyzet komoly, de kétségbeesni nem szabad ... most azonban fő a méltóságteljes komolyság, a nyugalom, a hidegvér...” – kommentálja ezt a cikkíró. A Losonc és Vidéke, a már csak néhány lapszámot megelő 1919-es évfolyam 1. számának Újévet köszöntő vezércikke: „Boldog Új Évet” „Legyőzöttek, lefegyverezve, elhagyatva, kiszolgáltatva a győzők telhetetlenségének és fékevesztett vad szenvedélyének egy szomorú sors küszöbén réveteg szemekkel nézünk a titokzatos jövőbe ... a győzelmi mámorban tombolókat ki fogja jőzanítani a korgó gyomor, a tél hidege, rá fognak eszmélni, hogy parlagon heverő szántóföldek körül rövid a dicsőség, meg fogják érteni, hogy munka nélkül nincs élet ... csak egy szikrányi türelem, jőzanság és komolyság ... még ebben az esztendőben rend lesz. Rend és béke! Kik öt év nyomorúságát végig kínlódtuk, most ne veszítsük el a fejünket, bízzunk a természet örök törvényeiben... 1919. január 3-a: „1919. január 3-án virradt fel Nógrád dicsőséges napja. Reggel 2 órakor indult el Jozef Ejem főhadnagy vezetésével egy 200 fős, Vysoké Mýto-i fiúkból, isteni harcosokból álló szakasz, mely reggel 4 óra előtt bátor, elszánt támadással egyetlen lövés nélkül elfoglalta a losonci vasúti állomást. Az állomáson magyar honvédek őrsége volt, melyet lefegyvereztek. Ejem parancsot adott ki. Azt akarom, hogy reggel hét órakor ezt jelentsék: a város el van foglalva. Reggel hét órakor Adamec hadnagy a református templom előtt jelentést tett Ejemnek arról, hogy a város elfoglalták, 7 géppuskát, 1600 puskát zsákmányoltak valamint ezen kívül ágyukat, töltényeket, élelmiszert és nagy mennyiségű katonai anyagot. A város elfoglalásával a magyar lakosság is fellélegzett. Hiszen az utolsó időszakban a magyar gárdisták az utcákon lövöldöztek és veszélyeztették a járókelőket. A várost megszálltnak lett nyilvánítva. Aznap délután, amikor felelőtlen elemek tudomást szereztek arról, hogy a városba csak 200 férfi érkezett, melyek egy 2000 létszámú alakulatot fegyvereztek le, a Wilson-téren gyűltek össze, megtámadták a katonaságot, megtámadták az államunkat s a feldühödött lakosság Jozef Nosál' házáról letépte a már kitűzött cseh zászlót. A 20 férfiből álló katonai készség szétoszlatta a tömeget, nyugalom lett. A meggyalázott zászlót ünnepélyesen a katonaság és a városi képviselő

testület részvételével január 5-én tették a helyére”. Harmatosak lettek a Phoenix madár szemei.

Szabó Gyula festőművész ott akart örök nyugalomra térni, ahonnan belátja a várost. A református temető dombjáról ezt megteheti. De valóban nyugodtan nézelődhet? Emlékoszlopának sérülései másról szólnak. Pedig ő nem bántott senkit. Hittel és tisztelettel szerette városát, lakosait, a művészetet.

Vígh Károly (1885–1936. *Béke hamvaira*). Csak ennyi az emlékezés szövege. Nyomdájában magyar és szlovák helyi lapok, könyvek készültek. Volt idő, hogy Losoncon egy időben három-négy magyar helyi lap jelent meg. Ma nincs egy sem. Van két szlovák, ahol a magyar szónak nincs helye. A legutóbbi választások alkalmával az egyik szerkesztősége még azt sem engedte meg, hogy fizetett szolgáltatásként magyar nyelvű szórólap kerüljön az oldalai közé. A helyzet azóta sem sokat változott. Magyaroknak szlovákkul kell hirdetniük.

A Kármán család. Hogy valóban itt nyugszik-e Kármán József, nem tudni pontosan. Valószínűleg igen, elődeink, akik a névtelen sír fölé emlékoszlopot állítottak legalább is így vélték. Pongó Pál sírja ősi sírja volt az iránytű. A *Losonc és Vidéke* 1891. júliusában tette közzé a helybeli főgimnázium tanulójának, Kovács Ernőnek a *Madách-emlékügyi bizottság* pályázatára írott „*Kármán József élete és irodalmi működése*” c. dolgozatát: „... ha Kármánt nem gyászolta is saját kora érdemeibe méltóan, annál nagyobb kötelezettség vár a bálás utódokra; annál inkább kell törekedniük emlékéit külső jegyek által is megörökíteni. Városunk társadalmi tekintetben már szolgált egy csekélységgel Kármán emlékének, midőn a kebelében létesült Irodalmi és sajtó részvénytársaságot róla nevezte el, nem különben legelső tanintézetünk éppen e pályamű kitűzésével bölcsen odahatott, hogy legalább mi, a tanuló-ifjúság, tüzetesebben tanulmányozzuk őt s megismerkedjünk vele s üdvös működésével.” Maradandót alkotott! Kármán tisztelete és kultusza több, mint 100 éve tart. „Kármán József Irodalmi és Kulturális Társaság”, a Kármán önképzőkör, A Magyar Királyi Állami Kármán József Gimnázium, Kármán József színház és Színkör, a Kármán-Napok, s a legújabbak a Kármán Egylet Polgári Társulás, a Kármán József Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola. 2001. novemberében 50 év névtelensége után nevet kapott az ősi épületben, a történelmi falak között székelő iskola, s remélem, új hitet, új erőt is.

Az iskolai falai történelmet sugároznak. A gimnázium első fénykorának megteremtője id. Kármán András sorrendben 17. rektora, közel 30 évet töltött el a katedrán. Példaképpül utódainak ifj. Kármán Andrásnak és sok-sok kiváló pedagógusnak. A temetők sírjai üzennek. Kovács Benjámint, tanár;

Gresits Miksa, főgimnáziumi igazgató, a magyar kultúrának 32 éven át lelkes munkása, Msgre. Laczek Gyula, c. kanonok és vallástanár; Dr. Layer Antal, a mennyiségtannak és a zenének 30 éven át tudós és lelkes apostola; Malesevics Emil, a természettudományoknak 34 éven át odaadó hirdetője; Grohmann Vilmos, főgimnáziumi tanár; Csékay Károly, gimnáziumi és tanítóképzői rajztanár és akadémiai festő; Kovárcz Emil, zenetanár, zeneköltő a losonci Dalegylet karnagya; Micsinyei és Beniczei Beniczky Kálmán, gimnáziumi igazgató, a Ferenc József rend lovagja; Nemes Fest Ernő, főgimnáziumi tanár; Pásztor Mihály gimnáziumi tanár; Sobel Leon, zenetanár; Cseh Gusztáv, tanár, festőművész és sokan mások.

Tanársírok! Ritkán ég rajtuk az emlékezés gyertyája. De még így is tudják hirdetni a múltat, az iskola üzenetét. A református temetőben ősi sírok fölé kerülnek most újak. A sírkövek elrablása jelölt sírokat tesz jeltelenné. A köztemetőben már alig találni 19. századi sírhantot.

Sétálok a temetőkben. Látom, hogy merül el a múlt, hogy ad helyet a máznak. Fogynak a sírkövek, fogynak az utódok, fogynak a magyar nevek. A népszámlálások adatai alapján 1880-ban a 5627 lakos közül 3609 volt magyar, 1900-ban 9530-ból 8187, 1910-ben 12939-ből 10634, 1919-ben 16467-ből csak 4528, 1941-ben 14987-ből 12661, 1970-ben 20765-ből 3514, 1990-ben 28856-ből 4804 lett magyarként jegyezve, s bár e sorok írásakor még nincsen hivatalos végeredmény az előzetes adatok szerint az idei, 2001-es népszámlálás után az arány kedvezőtlenebb. Mindenki szabadon dönthetett! Megszámláltattunk, és kevesebben lettünk.

Sétálok a temetőkben. Tűnődöm. Nem csak a fizikai elmúláson. Bennünk, vagy rajtunk kívül vannak az okok? Vagy mindkét helyen? Számos, eredetileg csak magyar feliratú sírkőre már szlovák nevek és szövegek kerülnek. A gyermek nem akarja érteni szülei nyelvét, s talán a szülő sem akarja, hogy értse a gyermekét. Egy, magát egykori jeles magyar kulturális és társadalmi kör utódjának valló mostani magyar polgári társulás, olyan elnököt választott magának, aki gyermeket szlovák iskolákba járattja. A még tizedik sem elérő magyar civil szervezetek legalább két, nézeteiben és felfogásában jelentősen eltérő csoportra oszlanak meg. Úgy egy évvel ezelőtt, amikor komolyan felvetődött egy magyar járási lap elindítása, az arra igényt tartó jövendőbeli előfizetők száma nem érte el a 300-at. Így nem is indult el! A városban ma egy kézen megszámolható azon üzletek száma, amelynek magyar felirata (is) van. A kiváló eredményeket felmutató magyar óvodai osztályok az állandó veszélyeztetettség terhe alatt dolgoznak. A státusztörvényből a legtöbben csak azt jegyezték meg, hogy pénzt, juttatásokat ad...

Tűnődöm. Voltunk, ma még vagyunk, de leszünk-e, s ha igen – meddig?